

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Disputationes Chirurgicæ Selectæ

Haller, Albrecht von

Lausannæ, MDCCLV.

VD18 90538889

Observationes Practicae Variæ.

urn:nbn:de:gbv:45:1-16577

quo quasi funeri interesse, & male vivum suum cadaver omnibus factore horrido abominabile secum diutius circumferre: arebat enim ubique sicca cutis, & rigidi nudique nervi stabant, infecto quoque ore exsanguis funereoque colore.

Omnipotens ergo Deus longum interea miseratus dolorem difficilemque obitum, placidam tandem facilemque mortem tanto laudabilius periturae immisit, adeo, ut tenuem jam spiritum, dormiturae propior, facile exprimeret: relicto interim non tam caduco fædoque illo tetrus ulceribus corpore, fugitivo animi perennaturi desertore; quam potius tam fortis exitus constantiæque inconcussæ illustri plane & diutius mansuro exemplo. Ita enim hic a nobis narrata posteritari & tradita, superstes quasi erit, si non in longissimum ævum; tamen, si illud quidem a venturi sæculi benignitate sperare fas fuerit, per alicujus saltim atque angustioris temporis spatium,

*Si modo ferre diem, serosque videre nepotes
Vilia nostra valent, nec famam invidit Apollo.*

Sed de his hætenus! Ne scilicet scriptoris medici muneris obliti, alienas Oratoris, aut Historici partes intempestive involasse, non nemini videamur. Ut enim ingenue nihil celemus, sola virtutis e duris asperisque pulchrius entescentis justa æstimatio hic nos aliquanto longius provexit, ac animo primum destinaveramus.

OBSERVATIONES PRACTICÆ VARIE

Ex his ipsis enarratis Historiis deductæ.

§. I.

EX his igitur tribus miserandis Historiis nunc, liquidius, putem, constabit, quam parum scilicet certioris fiduciæ pleniorisque salutis, in sola cancri pertinacis & intractabilis extirpatione fuerit reponendum, & quanto tutius sit ex adverso, immedicabile malum non temere contractare, aut intempestivis remediis adhuc magis accendere, nec sædam hanc camarinam, aut olidam anagyrin infeliciter plane, nulloque cum fructu, commovere.

§. II.

Licet enim paucissimi, raro cæli clementioris munere, post illius ex

P p p 3 cificio

cisionem, ad sanitatem pristinam reversi fuerint, uti varii mox laudandi Auctores, fide alias haud indigni, memoriae prodiderunt: tamen longe plures contrarium experti, praecipitatis eo ipso properantius fatis, misere extincti fuerunt: quum nempe efferatum illud & omnes omnium medicorum artes eludere solitum cancri insidiosi venenum, ex uno loco armata quasi ferro & igne manu, expulsum, mox alium longe periculosiorem occuparet, ubi ob difficiliorem locorum abstrusiorum aditum, nulla arte, aut ope humana, laboranti & succumbenti tandem naturae succurri commode posset, nec sese praestantiores illi & valentiores in arte chirurgica, Magistri facile invenirent, qui, ut Arnobius, Lib. I. adversus Gentes, pag. 30. de re fæda, fatis eleganter loquitur, *contumaciam carceris sævi, ad subeundam cicatricem, circumscriptis evaginationibus, compellerent.*

§. III.

Inde verissimum quidem notum illud tristissimum durissimumque Cornelii Celsi effatum, Lib. V. Cap. 28. prout nempe ex ill. Morgagni notastraque emendatione, legendum ibi videtur: *carcinomata curationibus irritantur, & quo major vis adhibita est, eo magis: quidam ferro adusserunt: quidam scalpello exciderunt: neque ulla unquam medicina proficit: sed adusta protinus concitata sunt, & increverunt, donec occiderent. Excisa etiam, post inductam cicatricem, tamen reverterunt, & causam mortis attulerunt.* Hactenus Celsus.

§. IV.

Quo & praesertim pertinet graphica illa & spirans quasi lactei Lactantis descriptio cancri illius vivacis ac verminosi, planeque inextirpabilis, quo truculentissimum illum & cruentissimum tyrannum, Galerium Maximianum, in meritissimam scelerum poenam, diu excruciaverat justissima Dei ultoris vindicta, Lib. de mortibus persecutorum, cap. XXXIII. his quidem verbis: *Incipit vulnus non sentire medicinam; proxima quæque cancer invadit, & quanto magis circumsecatur, latius sævit; quanto curatur, increfcit.*

Cessere Magistri,

Phillyrides Chiron, Amythaoniusque Melampus.

*Undique medici nobiles trahuntur: nihil humane manus promovent. Computrescunt forinsecus viscera, & in tabem sedes tota dilabitur. Non desinunt tamen infelices medici, vel sine spe vincendi mali, fovere, curare. Repercussum medelis malum recidit introrsus, & interna comprehendit, vermes intus creantur &c. Quomodo nempe postrema verba rectius legenda nobis videbantur quondam, pro vulgatis quidem, *repercussis medullis, malum recidit introrsus*: uti jamjam monuimus, ac nonnihil probavimus, in libelli nostri*

nostri de pleuritide, adjecta Appendice, ad Theodori Prisciani Cap. IV. pag. 198. Cæterum, ut id obiter hic adjiciam, eandem cancri sævissimi & fœtidissimi descriptionem uberiorem legendam nobis exhibuit Eusebius, Lib. VIII. Histor. Eccles. cap. 16. pag. 315. atque ex eo Suidas, in suo Glossario, Tom. II. pag. 494. ubi videndus Küsterus.

V.

Instar autem omnium hic potissimum esse potest veridicum illud Hippocratis ipsius nostri Oraculum medicis doctioribus elegantioribusque dudum cognitissimum, Aphorif. 38. Sect. VI. *οκόςοισι κρυπτοί καρκίνοι γίνονται, μή θεραπεύειν βέλτιον. Θεραπευόμενοι γὰρ ἀπόλλυται ταχέως, μή θεραπευόμενοι δὲ πλείω χρόνον διατελέσει,* h. e. Quibus occulti cancri fiunt, eos non curare melius est. Curati enim citius pereunt: non curati autem longius tempus perdurant. Ad quem singularem locum, alibi quoque a nostro repetitum, lib. nempe II. Prædict. &c. legi præsertim in amplissimo commentario, meretur ipse Galenus, Tom. IX. Opp. Part. II. p. 272. vel maxime autem Guilielm. Fabric. Hildanus Observat. chirurg. 87. Cent. III. pag. 369. sqq. & p. 381. ibique etiam Sebastianus Meyerus, in doctissima sua ad ipsum Hildanum Responsione, pag. 384. seqq. qui ipsi nempe eximii duumviri in arduum nonnihil illum Aphorismum Hippocraticum perquam egregie commentati fuerunt: cujus tamen incunctam plane veritatem labefactare & oppugnare ipsamque Hippocratem rectiora scilicet docere, temerario prorsus ausu, conatus est frigidus ille per ignem philosophus, Petr. Jo. Faber, in chirurgia sic dicta spagyrica, cap. 14. pag. 49. Quibus supra laudatis omnino suo merito, addendus doctissimus ac diligentissimus Dieterichius, in Jatreo Hippocratico, opere bonæ frugis plenissimo, pag. 587. sqq. & pag. 654. ubi certe plura, quæ ad hoc nostrum Argumentum in primis spectant, una collecta exhibentur: nec non Gorraeus, in Definit. Med. pag. 209. Foësius, in Oeconomia Hippocratica, pag. 187. sqq. cum aliis pluribus.

§. VI.

Quam quidem verissimam Hippocratis sententiam, de cancrorum occulta vi sævientium & serpentium ancipiti ac damnosa curatione, sapienter quoque in immortale suum opus transtulit historicorum prudentissimus ac stilo nitidissimus, Polybius, cujus proinde testimonium, majoris scilicet ornatus gratia, ceu fulgentiorem aliquam gemmulam, his dictis nostris interferere, nihil, spero, prohibebit. Ita vero ille, Lib. I. pag. 114. *Ἐπί τε γὰρ τῶν ἔλκων, (Καρκινῶδων,) εἰάν μὲν θεραπείας τοῖς τοιαύτοις προσάγη τις, ὑπ' αὐτῆς ἐνίστηται ταύτης ἐρεθίζόμενα θάψιον ποιῆται νομήν. Εἰάν δὲ πάλιν ἀφῆ, κατὰ τὴν ἐξ αὐτῶν φύσιν φθείροντα τὸ*
συνεχές,

συνεχῆς, ἔκ ἔχει παύλαν, ἕως ἂν ἀφανίσει τὸ ὑποκείμενον. In can-
 crosis quidem ulceribus, si curationem ita affectis admoveas, illa ipsa irri-
 tatur malum, ut tanto serpat velocius. Rursus, si curatio omittatur, proxi-
 ma quaque loca corrumpendo, ut natura est horum ulcerum, non ante finem
 faciunt, quam corpori subiecto perniciem attulerint. Haecenus Polybius. At-
 que id ipsum est, quod ita scite, ut solet, expressit Aretæus Cappadox;
 lib. II. de morb. diurn. cap. XI. pag. 64. Ἀγρίανει Καρκίνος Ψάσεις
 τε καὶ Φαρμάκισι, καὶ χαλεπαίνει, πῶς καὶ ἰητρῆ, h. e. Effera-
 tur cancer manuum attractione, & medicamentis, & quolibet medele
 genere magis exasperatur; ubi videatur, si quidem lubet, commentarius
 longe doctissimus medici ornatissimi & elegantissimi, Petri Petiti, pag. 210.
 ut jam brevitatis studio, Paulum Aeginetam, Aetium Amidenum, Ga-
 lenum, Nonum, Actuarius aliosque veteres medicos taceam, apud quos
 nempe similes plane sententiæ frequentius leguntur.

§. VII.

His autem gravissimis medicorum præstantissimorum præceptis & inter-
 dictis severissimis licet vel maxime obstantibus; tamen & antiquiore jam
 ævo, & hac nostra quoque recentiore ætate, nonnulli mirandorum e-
 jusmodi arcanorum aut veri possessores: aut forsan rectius, vani promif-
 fores, subinde reperti fuerunt, quibus ne admoto quidem supremo illo
 ferri acuti remedio, sese cujuscumque cancerum generis sævas nocendi
 ac depascendi vires infringere ac debilitare posse, gloriarentur. Sic vetus-
 tissimus auctor M. Porcius Cato venerandæ suæ & aliis omnibus vel præ-
 stantissimis plantis, prælatæ dæ, quæ ipsi nempe in hortis nascebatur,
 scilicet brassicæ, invidendam hanc laudem in debellanda omni cancri sæ-
 vitia, tribuit, cap. CLVII. de re rust. pag. 118. Eadem vulnera putida
 caneresque purgabit, sanosque faciet, quod medicamentum aliud facere non
 potest: quod ex ipso repetit Plinius, lib. XX, cap. 9. ubi tamen sapi-
 enter addit: Silvestris brassicæ immenso plus affectus laudat Cato. Longe ve-
 ro cumulatus inflatusque extollit ac commendat adhuc Scribonius Largus
 mirificam illam, ut ipse jure vocat, compositionem nullius pene in me-
 dendo, virtutis expertem, ac præcipue a Pacchio Antiocho auditore Phi-
 lenidis Catinensis, quæstuoso valde usu illustratam, cap. XXIII. Com-
 posit. Med. CII. pag. 62. his quidem magnificis verbis: Quid dicam di-
 ritias in mammis mulierum, cum dolore, consistentes, quas nullum medica-
 mentum levat, quemadmodum ex toto, in perpetuum interdum sanat? quas
 plerique medicorum insanabiles adfirmant, καρκινώματα & κακοίδη, ap-
 pellantes. Poteram nominare honestas feminas, quas aut ille, aut ego, hoc
 medicamento sanavimus: nisi crederem fidem te habere nobis alioquin ipse tibi
 jam dixissem: ubi vide, si placet, acutissimi Jo. Rhodii not. & emendat.
 pag. 170. Qualem efficacissimam pariter medicinam cognitam quoque ac
 per-

perspectam habuisse quodam videtur nobilissimus ille medicorum crotoniensium, Democedes, quum in mamma Atossæ Darii Regis Persarum, uxoris, subnatum malignissimi moris cancerum, jamjam nempe diruptum & exulceratum, hincque vix, ferro igneque amplius expugnabilem, nullo tamen, ut colligere quidem licet ex ipsis Historici verbis, admoto profus ferro, solis tantum adhibitis remediis efficacibus & exquisitis, feliciter persanaret: nullam enim ustionis sectionisve mentionem injicit, qui memorabilem hanc Historiam diserte retulit, Herodotus, in Thalia, seu lib. III, cap. 133. & 134. pag. 211. Edit. Gronov. cujus nempe hæc sunt verba: Ἀτόσση, τῆ Κύρα μὲν θυγατρὶ, Δαρείῳ δὲ γυναίκι, ἐπὶ τῆ μαστῆ ἔφυ Φῦμα· μετὰ δὲ, ἐκράγεῖν, ἐνέμετο πρὸς αὐτὴν ὁ δὲ Δημοκλήδης, Φάσ ὑγίειά ποιήσεν· ὡς δὲ ἄρα μιν μετὰ ταῦτα, ἰώμενος, ὑγίειά ἀπέδειξε, hoc est: Atossæ, Cyri quidem filia, Darii autem uxori, exortum erat in mamma, Tuberculum; spondebat autem Democedes, sese illam sanaturum: confestim ergo idonea medicamenta applicuit, eamque ipsam exiguo interjecto tempore, integræ sanitati reddidit. Quam singularem Historiam ex hoc ipso Herodoti loco, maximam quidem partem, desumptam, in suum quoque lexicon transtulit Suidas. Athenæus autem, eandem perquam felicem Democedis curationem enarrans, leviter nimis leniterque de re gravi atque atroci, loquutus fuisse videtur; ut ex his ipsis ejusdem verbis luculentius patet, lib. XII. cap. 4. pag. 522. Θεραπεύσας ὁ Δημοκλήδης Ἀτόσσαν, τὴν Δαρείῳ μὲν γυναῖκα, Κύρα δὲ θυγατέρα, τὸν μαστὸν ἀλγύσασαν. Sanasse dicitur Democedes Atossam, Darii conjugem & Cyri filiam, quum ex mamma dolore egrotaret. Quæ certe parum digne respondent uberiori isti & accuratiori ipsius Herodoti relationi superius modo propositæ. Sed hæc obiter! transeamus potius, si lubet, ad alia.

§. VIII.

Sic igitur & apud ipsum Cornelium nostrum Celsum, lib. IV, cap. 15. commendatur valens adversus cancerem intestinorum, remedium, qui & in sequentibus libris, V. VI. VII. varia tam interna, quam externa medicamenta dilaudat, quibus singularem virtutem & efficaciam tribuit in persanandis diversi generis canceris adhuc, ut ipsi quidem videtur, sanabilibus. Commemorat quoque Plinius, lib. XXVIII. cap. 4. Aeschinis Atheniensis singulare, sed simul fere pudendum, remedium, botryon dictum, quo ille carcinomatis feliciter medebatur. Sed apud Plinium ipsum in vasto varioque Historiæ naturalis opere, innumera pene medicamenta ex plantis, animalibus, atque metallis adeo ipsis petita, passim occurrunt, quibus indomitam diri canceri ferociam fortiter fortunateque debellari posse, ingenti quidem, nisi forsan nimia, quod vereor, fiducia, traditur. Sextus quoque Placitus, rectius, quam Platonius, in libello

de medicina ex animalibus; apud ill. Fabricium, Bibliothec. Græc. Vol. XIII. Lib. VI. cap. 9. non solum Cap. XVII. 22. pag. 414. fordidum illud Æschinis Arcanum in extinguendo penitus carcinomate, superius ex Plinio productum, summis laudibus extollit, quod & fecisse constat Constantinum Africanum, Lib. de Animalium virtutibus naturalibus, ab Æculapio acceptis; sed etiam ipse Cap. XI. pag. 401. de sua penu aliud promittens præstans virtute remedium contra cancrofa, ut ipse quidem ait, vulnera & carcinomata. Quale & legitur apud Plinium Valerianum, aliosque plures. Præsertim autem longum vastumque ejusmodi remediorum tetrus cancris eradicandis repertorum indicem passim pertexuerunt veteres medici Græci, Galenus, Paulus Ægineta, Aëtius Amidenus, Dioscorides, Actuarius, Nonus, Oribasius, alique, quorum eximia loca, huc vel maxime spectantia, hic cuncta exscribere, aut specialius indicare, jam nec lubet, nec vacat: imprimis, quum hæc ipsa nemini paulo humaniori & in medicina veterum peritiori incognita aut obscura esse arbitremur. Utinam autem tam vera essent ista laudata nimis ab Auctoribus Græcis & Latinis adversus cancos, remedia, quam varia illa quidem sunt ac multiplicia. Sed sic copia nos inopes fecit, & congesto quasi in auro, adhuc tamen pauperes sumus.

§. IX.

Neque enim ditiores felicioresve exinde redditi fuimus tanta novorum remediorum accessione facta, quorum eximia prorsus virtute, indomitum alias carcinomatum virus, vel sine ferro adhibito, perdomari facile posse, publicis quoque scriptis, ingenti verborum grandifonorum apparatu, recentiore ætate, divulgatum fuit. Sic artis ostentatione & portentosa scientiæ venditione insignes illi triumviri, Hieron. Cardanus, Theophrastus Paracelsus, atque Helmontius, quorum societati, ceu quartus, merito adjungendus Petr. Jo. Faber, in chirurg. sic dicta spagyrica cap. 17. pag. 143. item cap. 14. p. 49. sese talia nosse miranda remedia arcana, quibus omnes omnino cancos funditus deleant, jactantius confidentiusque asseverarunt. Quos inter & mirabilis ille vir jure cenferi meretur, qui, referente eodem Helmontio, Tract. de ideis morbofis, 38. p. 518. Tom. I. Opp. *Cancrum quemlibet sanabat, inperso pulvere indolente: atque tum demum emplastro incarnante solidabat: cujus ars secum sepulta est.* Quæ si ita sint, ponamus enim tantisper, vera esse, tum sane inhumanus iste homo, quisquis demum fuerit, turpiter vitam fraudare voluit alienis etiam bonis, atque universo hominum generi maligne invidens, temere credit, neminem ex posteris docere, in scientiæ esse auctoritatem. Sed certiora hæc vix istis esse jure videntur, quæ de famosi illius Butleri lapillo mirifico ridicule ac superstitiose nimis idem perhibet Helmontius, in Butlero, ut libellum nempe lepide, aut frigide potius, inscripsit, p. 558. cui

cui nimirum adeo divinam stupendamque prorsus virtutem inditam fuisse, serio afferit, ut vel levissimo linguæ ad ipsum tactu, sive solo gustatu, sive denique unctione ex isto facta, non solum omnes, etiam immedicabiles alias morbi perfecte persanarentur; sed & inextirpabiles alioquin cancri temporis fere puncto, si credere quidem dignum, felicissime extirparentur. Sic enim, ne quid scenæ nempe, aut mimo defit, ipse ille mirificus Butlerus ampullatur ad credulum nimis ac superstitiosum Helmontium, ibidem, pag. 555. *Charissime, nisi eo devenias, quod unico remedio queas curare quemlibet morbum, manebis in tirocinio, utcumque senex evaseris.* Unde nunc clarissime, opinor, patet, ad quemnam singularem ac mirabilem hominum classem iste pertineat Butlerus, beatus scilicet tam lepidi lapidis panchrestii possessor, qui rarissima & inaudita fere felicitate, una, quod dicitur, fidelia non duos, sed omnes omnino parietes confestim dealbare potuit: iste profecto

Galline filius albæ;

Nos viles pulli, nati infelicibus ovis.

§. X.

Nec defuerunt unquam plures ejusmodi magno, sed inani plane hiatu, promissores, splendidis quidem pollicitationibus prompti, ubi vero ad rem ipsam præstandam, ventum fuerit, ignava opera torpidi atque imbelle. Qualis ille fuit vanus certissimæ sanitatis sponsor, qui referente & dolente Ambrosio Paræo, Opp. Chirurg. Lib. VI. cap. 30. p. 221. nobilissimam matronam levi tantum & exiguo adhuc mammæ cancro affectam, perperam medicando, miserandum in modum, perdidit: cui respondet similis historia, apud Tim. a Guldenkleee Cas. 40. Lib. IV. pag. 38. & apud Pechlinum, Obs. 70. Lib. I. p. 185. sqq. item Jo. Agricola, in chirurgia parva, Tract. V. pag. 499. Nec non alter ille Aretalogus, cujus meminit Ant. Benivenius, cap. 72. de abdit. Morbor. Caus. pag. 239. qui infelicem textorem pari modo, atrociter tandem interemit. Quo & pertinet temerarius ille chirurgus, qui notante Hildano, Obs. Chirurg. 86. Cent. III. pag. 367. intempestiva damnosæque unguenti Ægyptiaci applicatione, honestam matronam jugulavit: quod triste fatum & alteri similiter contigit, referente eodem, obs. sequenti, 87. pag. 370. nec non miserrimo illi infanti, apud Forestum, Observ. Med. 6. Lib. XIII. p. 317. conf. Verzaschæ Obs. med. 89. pag. 229. sqq. & rursus Forest. Obs. 26. Lib. XVII. pag. 485. sqq. & Obs. 47. Lib. XXVIII. pag. 292. sqq. item Ammam. Med. Crit. Cas. 94. pag. 470. sqq. & exinde Valentini, Pandect. Med. Leg. Cas. XI. pag. 761. sqq. part. 1. Bonet. Sepulchr. Anat. Tom. III. Lib. IV. Sect. II. Obs. 7. pag. 268. denique Barthol. Boschetti Dissert. de Salivat. Mercurial. Cap. III. Artic. 7. Hist. 7. p. 167.

Q q q 2

In

In idem fere vitæ discrimen alia temeraria medicina, inducta fuit infelix illa filia Goropii illius Becani, portentosis suis opinionibus celeberrimi, narrante latinissimo & experientissimo Tulpio, Obs. med. cap. 47. Lib. I. pag. 88. Nec non altera illa longe infeliciores femina, impudentissimi cujusdam Agyrtæ insanis consiliis & damnosis auxiliis similem in modum, miserrime decepta ac circumventa, cujus tristissimam historiam more solito, hoc est eruditissime & elegantissime, retulit vir & splendidissima amplissimi muneris dignitate, & vasta imprimis consummataque rerum & medicarum, & doctarum, scientia, eminentissimus, suoque merito celebratissimus, ill. Gerardus van Swieten, in illis suis optimæ frugis plenissimis commentariis æternum haud dubie victuris, in immortalis Herm. Boerhaavii Aphorif. Med. pract. Tom. I. pag. 881. quem & vid. p. 889. 892. & pag. 900. sqq. ubi nempe arduum hoc argumentum de singulari & abscondita cancri nascentis natura, pertinaci & intractabili indole, atque difficili tandem ac vix sperabili ejusdem curatione, solidissime doctissimeque, ut semper nempe consuevit, data quidem opera, pertractavit. Quod & dudum antea fecerat summus tanti discipuli, Magistro suo, maximo jure, æquiparandi, præceptor, ipse nimirum Boerhaavius, Tom. II. Prax. Med. pag. 238. sqq. ex quo sequentia imprimis verba notatu sane dignissima, e pag. 243. huc translata, legi omnino ob argumenti affinitatem, merentur. *Hic vero tota chirurgia & medicina desiderant medicamentum ad cancrum, ut suppuretur, vel in ambitu, ut aliquando in anthracibus fit, vel, ut substantia ejus vertatur in pus, & tamen continuum non solvatur: sed proh dolor! Nullum datur; quidquid nonnulli, ut imprimis chemici, jactent. Sic habui medicum chemicum mihi amicicum; ille dicebat, se habere medicamentum suppurationem bonam efficiens: sed vidi eum in tribus casibus, æque infelicem fuisse, ac ullum alium Empiricum: se tamen adhuc curare posse suo medicamento putabat, licet contrarium videret. Hac tenus quidem Boerhaavius.*

§. X I.

Tale tamen remedium a Boerhaavio jure desideratum, nullo ære mercabile, nullo inquam, auro æstimabile, habuisse unice rarissima quidem felicitate, videtur celeberrimus iste savi cancri domitor, uti vocabatur, Petrus Alliot, Batroducæus, rerum medicarum & chemicarum scientissimus, qui generosioris cujusdam Feminae mamillæ sinistrae a crudelissima cancri teterrimi pertinacissimique tabe per integrum jamjam quadriennium, immane quantum perexce *inspersit quotidie albicantem quandam pulvisculum sibi soli notum, unde post horula spatium, levis coorta febricula, que tamen mox cessavit, & quietem ægre indulfit. Ita continua pulveris hujus insper- sione, sesquimensis, effecit, ut vulneris labra ex livido, in rubicundulum terminarentur colorem, & ichor serosus paulatim in coctionem laudabiliter pus*

verte-

verteretur : quo facto, vulgaribus sarcoticis, ministrante chirurgo, plagam consolidavit. Quæ sunt ipsa verba testis non auriti, aut rerum harum imperiti, sed oculati potius, præsentis, &, qui visa sibi loquitur, ut ipse scribit, simulque rerum medicarum ac chemicarum juxta peritissimi, hincque tanto magis fidem plenam meritori, nimirum doctissimi illius & celeberrimi per orbem viri, Olai Borrichii, qui hæc ipsa suo tempore, Parisiis, publice gesta, miraculo tamen propiora, quam rei naturali, aut ordinariæ, candide, doctè, copiose, atque simul ornate, memoriæ prodidit, in Actis med. Hafniens. per Thom. Bartholinum, virum summum, publicatis, Vol. I. Obs. LXXII. pag. 160. ex quibus eandem mirabilem Historiam in medicinam suam septentrionalem transtulit Theophil. Bonetus, Tom. II. Lib. IV. Sect. XI. Obs. 6. pag. 158. sqq. Vehementer autem cum eodem laudato Borrichio, dolendum, illum ipsum admirandæ virtutis pulverem, sæculo tantopere profuturum, cum suo Auctore, lucri perituri cupidiorè, quam famæ æternum mansuræ, jamdudum in pulverem cineremque abiisse. Ne enim posteris prodesse voluisse videretur Petrus ille Alliotus, quod sane dictu turpissimum credituque difficillimum, ad pessimum alterius illius invidi & maligni viri exemplum, cujus supra ex Helmontio mentionem fecimus tam illiberali facinore dignam, maluit thesaurum istum fæde abscondere, suppressere, secumque sepulchro servare, quam in publicos usus, ut decebat nempe, large liberaliterque effundere. *Tantum scilicet*, quod merito cum Plinio, reprehendendum, *ab excogitandis novis ac juvanda vita, mores absunt.*

§. XII.

Commemoranda quidem nunc etiam essent varia alia remedia ex vulgo tribus sic dictis regnis nempe plantarum, animalium atque metallorum, larga copia, depromta, atque ad indomitam dirorum carcinomatum ferociam refrenandam, passim impense commendata, a diversis auctoribus medicis, v. g. Mynsichto, Schrædero, Weckero, Fraundorffero, Mercklino, Penoto, Rulando, Sennerto, Rolfincio, Bartoleto, Jonstono, Riverio, Hartmanno, Paræo, Dolæo, Barbette, Waldschmidio, Gockelio, Boneto, Michaelè, aliisque pluribus, quos sciens lubensque jam prætereo, item & Gilberto Knowles, vate atque medico juxta celeberrimo, in materia medica botanica, tersissimo carmine conscripta, pag. 24. nec non Alphonf. Ferro, de morbo Gall. Lib. II, cap. 24 pag. 430. in Sylloge Aphrodisiac. per Aloyf. Luifinum, Tom. I. Edit. Boerhaav. Sed quoniam ista omnia, speciosis licet titulis insignita, plerumque plus præsidii promittunt, quam re ipsa, præstant, dirumque illud malum potius nonnihil emolliunt, quam funditus tollunt; licet nonnulla in contrarium, exempla singularia producta legantur, apud Forest. Obs. med. 2. Lib. XIV. pag. 372. Verzascham, Obs. med. 89. pag.

229. sqq. Scultetum, Armament. chirurg. part. II, Obs. 46. pag. 100. sqq. Overcamp. in chirurg. Nov. part. II, cap. 12. & 15. imprimis autem Riverium, Obs. med. 97. Cent. I. pag. 584. & Sam. Formium, Obs. chirurg. 20. & 21. apud eundem Riverium, p. 678. Opp. item Christoph. Guarinonium, consultat. Med. 513. pag. 591. & ill. Hoffmannum, med. rat. system. Tom. IV. part. V. cap. 6. pag. 458. Tom. III. Opp. item, Med. consult. Cas. 58. Cent. I. p. 177. sqq. ut alios taceam; ideo ea merito hic censui prætermittenda. Inde etiam nec longius jam excurram in *Phytolacce*, ignorati hæcenus in medicina, usus, laudes, quæ nepeirime, ceu unica illa salutis ancora, in feliciter perfanando teterrimo cancro, in Angliâ potissimum, impensiore præconio nobilitari cœpit: longior enim dies, uberiorque atque fidelior experientia docebunt demum medicos solertiores, æquid denique veri solidique insit his ipsis commentis tam pulchra præclaraque minantibus.

§. XIII.

Quum igitur, uti quidem longe lateque hæcenus persequuti fuimus, omnia isthæc remedia in mitigando, aut extinguendo edaci cancro, tan-
topere celebrata, aut incerta valde sint atque ambigua, aut nociva ac discriminis plena, aut denique obscura, incognita atque ex tetro livore publicis commodis subtrahenda; proinde cum optimis quibusvis auctoribus medicis ac chirurgis, merito censendum, omnem in ferro solo salutem esse repositam, locumque tunc vel maxime habere illud virgilianum:

*Non tamen ulla magis præsens fortuna laborum est,
Quam, si quis ferro potuit rescindere summum
Ulceris os: alitur vitium, vivitque tegendo.*

Nam, ut verissime quondam noster pronunciavit Hippocrates, Aph. 6. Sect. VIII. & lib. de arte, pag. 8. *ὅποσα Φάρμακα κὲ ἰήται, σίδηρος ἰήται*, Quæcumque medicamenta non sanant, ea ferrum sanat. Vix ergo ullum superest dubium, quin cancer potissimum, recens modo natus, adhuc mobilis, angusto limite circumscriptus, locoque imprimis oportuno sensibusque exposito conspicuus, intactis autem simul ante omnia, a contagiola ipsius labe mutuaque tabe, reliquis sani adhuc corporis partibus, feliciter plerumque, secure atque perfecte, ferro stricto excindi possit. Conf. Celsus; lib. V, cap. 26. Paul. Ægineta, lib. IV, cap. 19. item Galenus, Aëtius, Nonus, ut omnes jam recentiores medicos & chirurgos taceamus.

§. XIV.

§. XIV.

Quod præsertim de labiorum cancro, propter ipsius loci oculis manibusque exserti oportunitatem facilemque accessum, & minorem nimie sanguinis profusionis metum, tanto confidentius asserendum. Quis enim, quaeso, tuto non credat summo illi in arte nostra dictatori venerando, ill. van Swieten, in aureis commentariis in Aphorism. Boerrhaav. Tom. I. pag. 896. ita gravissime pronuncianti: *Vix credi potest, quantæ magnitudinis cancri a peritissimis chirurgis aliquando ex labiis resecti fuerint, & feliciter curati, absque insigni deformitate. Vidi sic hominem, cui binae tertiae partes labii inferioris sic fuerunt ablatae; & tamen satis pulchra cicatrice coaluerat tantum vulnus.* Qualia ejusdem felices amputationis exempla plurima passim quoque relata leguntur apud Paræum, Opp, chirurg. Lib. VI, Cap. 29. pag. 219. Timæum a Guldenkleee, Lib. I. Cas. medicinal. 38. pag. 71. & Lib. VI, Cas. 13. pag. 271. sq. Petrum Forestum, Obs. med. 26. Lib. XVII. pag. 486. Gerard. Blasium, Part. VI. Obs. med. rarior. 15. pag. 82. Fabric. Hildanum, Obs. chirurg. 87. Cent. III. pag. 379. sqq. Stalpart. van der Wiel, Obs. med. chir. rar. 13. Cent. post. Part. I. pag. 105. sqq. Scharfchmidium, Relat. med. Part. II. Obs. 42. pag. 325. ubi & plura, quæ huc pertinent, præsertim magnum Fred. Ruyschium, adversar. Anat. med. chir. Obs. 5. Decad. II. pag. 14. ut jam taceam Fallopiam, Solingium, Overkampium, Guidonem Cauliacum, Severinum, ipsum chirurgorum principem, Heisterum, aliosque plures.

§. XV.

Verum, quod merito acerbe dolendum, numero quoque haud pauciora passim eorum miserorum occurrunt exempla, quibus facti ejusmodi labiorum liventium ac tumentium cancri apte licet, perite & de decen-ter recisi, post inductam etiam pulchre jam cicatricem, tamen præter omnem spem & opinionem, confestim reverterunt, & miseræ mortis causam attulerunt, ut sic verum esset illud Poætæ:

Latius excisæ pestis contagia serpunt.

Ex quibus fere innumeris, si quis aliquot tantum insigniora & diligentiore attentione digniora legere aveat, is quaeso, evolvat, nisi grave est, Sculteti armament. Chirurg. Part. II. Obs. 33. pag. 77. sqq. Plateri Obs. med. Lib. II. pag. 369, sq. item Boneti Opp. passim, præsertim autem actorum med. Berolinens. Decad. II. Vol. II. pag. 91. & Vol. V. pag. 87. ubi bina præcipue tristissima ejusmodi exempla cancri labiorum post

post felicissimam quoque, ut videbatur quidem, extirpationem, cum ipsius vitæ detrimento subito renati, consignata leguntur, quæ affatim luculenterque ea ipsa comprobant, quæ superius, Historia I. & II. eundem in modum, candide & fideliter enarravimus.

§. X V I.

Nec dispar certe est ratio atrocioris illius cancri mammarum, frequentissimæ istius mollioris ac venustioris sexus calamitatis. Licet enim ejusmodi mammas ponderosas, horrendum rigentes, venisque inflatis, atroque vel livido tabo fæde turgidis intercurrentibus deformes, nonnunquam feliciter, & sine spe redituri mali vindice ferro, excisas fuisse, non desint exempla, passim hinc inde, apud auctores medicos & chirurgos obvia, veluti apud ipsum Æginetam, Lib. VI. cap. 45. p. 88. & Galenum item Hildanum, Obs. chirurg. 79. Cent. II. pag. 298. sqq. Forestum, Obs. med. 27. Lib. XVII. pag. 493. Marc. Aurel. Severinum, de Abscess. Lib. IV. cap. 9. pag. 222. Scultetum, armament. chirurg. Part. II. Obs. 44. pag. 93. sqq. Bonetum, Sepulchret. Anat. Tom. III. Lib. IV. Sect. II. Obs. 7. pag. 268. Thom. Bartholinum, Hist. Anat. 100. Cent. V. pag. 285. sqq. & act. Med. Hafn. vol. I. Obs. 27. pag. 58. Nicol. Tulpium, obs. Med. Lib. I. cap. 53, pag. 97. item Vidium, Cabrolium, Guidonem, Arcæum aliosque, apud Zacut. Lusitanum, Med. princ. Histor. 28. Lib. II. pag. 308. ut plures recentiores chirurgos, venerabilem imprimis Heisterum, jam studio taceam: Attamen ne ipso quidem stricto ferri minacis mucrone, inexpugnabiles ejusmodi mamillarum putridarum pestes semper expugnari potuisse, tametsi dirum malum cum ipso corpore, exsecaretur, ex totidem pariter exemplis luctuosus in contrarium, ingenti copia, facile producendis, nemini non protinus constabit, quicumque auctores istos vel supra laudatos, vel etiam alios, mox laudandos, paulo diligentius evolvere haud gravatus fuerit, videlicet Sebast. Meyerum, Hildanum, Obs. chir. 87. Cent. III. pag. 386. Scultetum, Arm. Chirurg. Part. II, obs. 45. pag. 98. sqq. Eberhard. Gockelium, Consil. Med. XXIII. pag. 272. sqq. Bonetum, in Sepulchret. Anat. Tom. III. Lib. IV. Sect. II. Obs. 7. pag. 268. & in medicina Septentr. Lib. IV. Sect. XI. Obs. 7. pag. 159. præsertim vero, Felic. Platerum, Lib. II. Observat. pag. 489, & pag. 495. sqq. ubi horrendi prorsus exempli Historia relata legitur, uti &, ut omnia in pauca contraham, Petr. Forestum, Obs. med. 26. Lib. XVII. pag. 483. sqq. ibique gravissimum Leonhard. Bertapaliæ, vetustissimi Auctoris chirurgici, hanc in rem, testimonium, & denique ill. van Swieten, Comment. in Boerhaav. Tom. I. pag. 895. Sed neminem tam veterum, quam recentiorum chirurgorum, facile repertum iri crediderim, cui non simile frequentius sit observatum.

§. XVII.

XVII.

Rarissime enim intra arctiorem unius solum mammæ ambitum circumscripta continetur fecunda ista repullulantis cancri lues; quin potius excisa feliciter una, riteque perfanata, confestim pestiferas suas fibras adhuc residuas & dolofo quasi sub cinere latentes in alteram vicinam, a vitio adhuc immunem, late dispergit, eamque ipsam simili tabe cadaverosa per mutuum contagionem, contaminat, quod & probe observavit exemplifque a se ipso visis uberius confirmavit venerandus nobis, vel post ipsa fata, Hoffmannus, in Med. rat. Systemat. Tom. IV. Part. V. cap. 6. pag. 448. & pag. 451. Tom. III. Opp.

*Sicque malum late solet immedicabile cancer
Serpere, & illasas vitiatas addere partes.*

Immo nec intra hos, etsi spatiosiores limites, indomita effrenataque ipsius ferocia perstat: quod si enim & altera illa Mamma contagiosa transitione pariter viciata ac corrupta, exsecta fuerit; tunc teste ipsa frequentiore experientia, mortiferum illud cancri late sævientis virus, sede potius nonnihil emotum, quam corpore penitus remotum, sæpe citato impetu, versus ipsum uterum partesque generationi dicatas, ruit, ibique deinde tragœdias excitat luctuosissimas, nulla prorsus humana arte opeque postea sedandas. Quale triste oppido atque funestum exemplum supra retulimus, Historia III. Cui geminum plane aliud, a se ipso pari modo, quondam observatum, memoriæ mandavit vir summus, Herm. Boerhaavius, Prax. Med. Tom. II. pag. 259. atque ex eo, ipso haud minor, ill. van. Swieten, in Comment. in Aphorif. Boerhaav. Tom. I. p. 875. Sed & dudum Primerosius simile lacrymosum exemplum de quadam equitis miseranda uxore, adnotavit, ceu ex ipso refert Theophil. Bonetus, in Polyalth. Tom. III. Lib. V. cap. 30. pag. 402. Conf. Frid. Hoffmanni, patris, Method. Med. Lib. II. cap. 2. pag. 415.

XVIII.

Neque sane id mirum: arctissimum enim & sensibus quoque pene ipsis manifesto obvium mammas inter atque uterum ipsum, intercedere consensum, mutuatque communicationem & connexionem inter omnes uberrime constat rerum medicarum & anatomicarum peritiores indagatores, id quod post ipsum nostrum Hippocratem, Galenum, Soranum aliosque veteres, luculentius, latiusque demonstrarunt viri in arte summi, Fallopius, Vesalius, Riolanus, Laurentius, Sylvius, Highmorus, Forestus, Bartholinus, Mercurialis, Bottonus, & imprimis Rol-

Tom. II.

R r r

fincius,

fincius, Lib. V. Dissertat. anat. cap. 27. ut & disertius, in ordine & methodo generationi dicat. Partium &c. Part. II. cap. 16. 17. & 18. ut recentiores jam taceam, Regner. de Graaf. de Mulier. Organ. Generat. Joann. Freind., in Emmenologia, Schurigium, in Parthenologia & Gynæcologia, aliosque plures, quos inter tamen suo merito, eminet ill. van Swieten, Comment. in Boerhaav. Tom. I. pag. 853. & pag. 875. Hinc nunc facile, opinor, sua sponte, patebit ratio, cur unius ex illis, partis cancer mutua transicione, ad alteram propagetur, feliciterque, ut videbatur quidem, in mammis curatus, sæpe infeliciter in utero repullulet, non æque feliciter ibidem curandus. Plerique enim mammarum cancri ex prava ipsius uteri conditione, atque mensium degenerum vitiatorumque imprimis fluxu, nunc iusto parcio, aut inordinatiore, nunc plane intercepto atque suppresso, itemque frigido viduoque cubili, ac vita sine licentia conjugali, diutius peracta, funestam suam originem trahunt, uti medicorum peritiorum nemini non cognitissimum, atque superius quoque demonstratum. Nec desunt sane lugubris istius rei exempla quam plurima, fidem abunde factura, si quis forsitan, quod neitiquam tamen speramus, in dubiam sententiam discesserit, velutit apud Forestum, Obs. med. 26. Lib. XVII. pag. 487. sqq. Ballonium; Lib. I. Epidem. & Ephemerid. pag. 57. Hildan. Obs. 87. Cent. III. pag. 369. sqq. Lommium, Lib. II. Obs. Med. pag. 272. Blancardum, Anat. Pract. Obs. 16. Cent. II. pag. 286. sqq. Tim. a Gùldenkle, Caf. 39. Lib. IV. pag. 237. Christ. Guarinonium, Consult. Med. 371. pag. 396. item Consult. 403. pag. 461. & Consult. 513. pag. 590. ill. Hoffmann. Med. rat. System. Tom. IV. Part. V. cap. 6. pag. 446. & p. 458. Tom. III. Opp. Idon. Wolfium, Obs. Med. Chir. 35. Lib. I. pag. 121. Bonetum, Polyalth. Tom. III. Lib. V. cap. 30. pag. 402. & in Med. Septentrional. Tom. II. Lib. IV. Sect. XI. Obs. 7. pag. 159. Martin. Akakiam, Lib. I. de Morb. Mul. cap. 19. pag. 769. in Gynæciorum Syllogè Israel. Spachii, ubi & Mercurialis, Montanus, Trincavellius, Bottonus, Mercatus, alique, qui de Morbis mulierum accuratius scripserunt, istoque grandi Volumine continentur, eandem in rem, diligenter sunt evolvendi.

XIX.

Tum vero demum maximum omnino & miserrimum omnium est miseriarum, & re ipsa, *ἀριστος ἢ ἔυμφορὴ*, *incredibilis plane calamitas*, ut scite vereque ait Aretæus, Lib. II. de Morb. Chron. cap. XI. pag. 64. ubi plura de hoc acerbissimo casu legenda; quando scilicet acerrimum illud cancri mordacis Venenum ipsos secretiores uteri recessus violenter invadit, crudelique tabe obscenos locos muliebres adeo usque peredit, ut, horresco referens, sanies teterrima, olida, atra, flava, viridis, rufa,

rufa, verbo versicolor, ulceroso ab inguine, impatibili dolore & foetore, destillet, quæ omnia circumjacentia voracitate avidissima, depascitur, atque rapidissime depopulatur. Quod ipsum jam sua tempestate, probe animadvertit Paulus Ægineta, Lib. III. cap. 67. pag. 54. ἐκκρίνεται, inquit ille, διηνεκῶς ἀπ' αὐτῆς καρκίνε τῆς ἠλκωμένης τῆς ὑσέρεως, ἰχώρ λεπτός, ὑδατώδης, μέλας, ἢ πυρρός, δυσώδης ἐπίστε δὲ καὶ αἷμα φέρεται. Τὸ μὲν ἐν πάθος ἀνίατον, ὡς τὴ καὶ Ἱπποκράτης ἀπεφθνατο. In quo tamen loco vitiose scriptum πυρρός, ignis, quod sensu commodo hic caret, pro πυρρόος, rufus; quale mendum etiam ex Hesychio olim sustulimus, apud quem æque depravate legebatur, pag. 530. κίρρον, πῦρ ἐρυθρόν pro πυρρόν, ἐρυθρόν, ut jam ostendimus, Lib. IV. Observat. Crit. cap. 20. pag. 433. Sed hæc obiter. Ipse vero Nonus, sive Theophanes, nunc emendandus est ex hoc Æginetæ loco, ex quo sua maximam partem, hausit: vulgo enim ibi legitur, cap. 207. de uteri cancro, p. 238. ἐκκρίνει δὲ ἰχώρα μέγαν, perperamque vertitur: *magnamque tenuis saniei copiam emittit*; quum tamen præeunte ipso Ægineta, & præcipue experientia ipsa, extra omnem controversiam, omnino legendum sit, ἰχώρα μέλανα, *sanie atram*: præsertim, quum neminem elegantius literatorum, opinor, fugiat, frequentissime in antiquis libris manu descriptis, propter arctiorem puta, literarum affinitatem, confusa inter sese deprehendi, τὸ μέγα, atque τὸ μέλαν: id quod post Canterum, Leopardum, Salmasium aliosque, singulari exemplo ostendit Jac. Gronovius, in Observat. ad Herodot. Lib. III. pag. 905. Idem vero Nonus etiam in antecedentibus, ejusdem capituli, alio gravissimo vitio, quod sensum turbat, inquinatus est, in istis nimirum verbis: Ἐλκωμένη δὲ ὄντος τῆς καρκίνε, πρὸ ταῖς ὀδύνας καὶ σκληραὶ καὶ ἔγκω διαβεβρωμένα καὶ νομῶδη εὐρίσκειται; quæ scilicet hunc potius in modum, rescribenda & interpungenda sunt, ex eodem Paulo Ægineta: πρὸς ταῖς ὀδύνας, καὶ σκληραῖς, καὶ ὄγκω, διαβεβρωμένα καὶ νομῶδη εὐρίσκειται. Verum, mittamus jam isthæc critica, hac commoda tamen occasione, ut quidem ob argumenti dignitatem, merito videbatur, haud plane negligenda, aut repudianda: quin potius illico ad nostrum institutum, si placeat, revertamur.

X X.

Quodsi igitur ejusmodi immunda teterrimi juxta foetoris & abominandi coloris mixti colluvies in exulcerato ipsius naturæ muliebris sinu, collecta hæret, ibique inexhausta scaturigine exundat, omniaque peredit & absmit; tum sane unanimi prudentiorum medicorum consensu,

Spes nulla, tantum posse leniri malum,

R x x 2

quo-

quoniam tunc ἀνίατον plane est πάθος, ὅπερ ἔτε δυνατόν, ἔτε συμφθέρον ἐστὶ χειροποιεῖν, immedicabilis prorsus morbus, cui nulla opera chirurgica cum fructu, mederi potest, fatentibus modo laudato Ægineta, Lib. VI. c. 45. p. 88. & Nono, Aetio, Actuatio, Aretæo, & imprimis Galeno Comment. in Aph. Hipp. 38. Sect. VI. Opp. Tom. IX. Part. II. pag. 272. aliisque pluribus, apud Henr. Stephanum, Dictionar. Med. pag. 356. fqq. quibus, e recentioribus, addantur Laz. Riverius, Lib. XV. Prax. Med. cap. X. pag. 463. fqq. Opp. Bruno Seidelius, de morb. incurabil. pag. 25. Henr. Smetius, Lib. VII. Miscell. med. pag. 335. Ido Wolfius, Obs. Chirurg. Med. 35. Lib. I. pag. 117. fqq. Jo. Varandæus, Tractat. de morb. & Affect. Mulier. Lib. I. cap. 9. pag. 177. & qui idem argumentum diligenter tractarunt, Mercurialis, Mercatus, Acacia, Montanus Bottonus, aliique apud Spachium, in Gynæc. item Rod. a Castro, Primerosius, & præsertim Francisc. Mauriceau, Lib. III. de morb. puerper. cap. 13. cujus locum insignem huc vel maxime spectantem latine retulit Bonetus, qui & ipse conferri debet, in Polyalth. Tom. III. Lib. V. cap. 30. pag. 402. fqq. tandem, ut innumeros fere alios jam mitam, ipse Boerhaavius, Tom. II. Prax. Med. pag. 260. ejusque prudentissimus Explicator, ill. van Swieten, in Comment. Tom. I. pag. 895. fqq. & Vir denique suo merito maximus, B. Frid. Hoffmannus, Tom. IV. Med. rat. Systemat. Part. V. cap. 6. pag. 447. Tom. III. Opp. item Tom. II. pag. 161. fqq.

§. XXI.

Quam tantorum auctorum decretoriam sententiam tristissimam exemplis aliquot funestissimis, illique ipsi a nobis Historia III. proposito, maximam quidem partem simillimis, uberius confirmarunt & illustrarunt Medici pariter celeberrimi, Petr. Forestus, Observ. Med. 146. & 47. Lib. XXVIII. p. 283. fqq. Jo. Heurnius, in Not. ad Aph. Hippocr. 56. Sect. V. p. 390. Steph. Blancardus, Anat. præct. rat. Obs. 16. Cent. II. p. 286. Nicol. Tulpus, Lib. III. Obs. Med. cap. 33. & 34. pag. 237. fqq. præsertim autem ornatissimus Pechlinus, Obs. med. 22. Lib. I. pag. 51. & Henr. ab Heer, Obs. med. rar. 14. pag. 180. fqq. itemque Schurigius, qui ista ex ipsis repetit, in muliebr. Hist. Med. Sect. III. cap. 2. pag. 271. fqq. add. Act. Med. Berolin. Decad. I. Vol. V. pag. 26. & Decad. II. Vol. V. pag. 85. ut & ill. van Swieten, Comment. in Boerhaav. Tom. I. pag. 886. Quo & imprimis pertinet notabilis oppido locus, in Vita S. Philippi Nerii, to. 6. Mai. pag. 633 apud longe doctissimum & laboriosissimum Cangium, in Glossario Med. & infimæ Latinit. Tom. III. pag. 1280. quem, quoniam ipse brevis est, huc infra adscribere haud pigrabimur: *Per annos plures variis morbis*

con-

confictata femina, eoque præsertim, quem Hystericum appellant, cum acri quadam destillatione, ex qua deinde putridum malignumque ulcus exortum est. Quo ipso ejusmodi teterrimum & insanabile prorsus uteri demum exulcerati carcinoma intelligendum esse, neminem rerum istarum scientiorem fore arbitramur, qui vel leviter tantum dubitare ausus fuerit.

§. XXII.

Quamobrem, ut omnia diffuse hætenus dicta, in unum tandem cogamus, apprime gnari, cunctationem hic sæpius plus prodesse, quam quidem temeritatem, aut festinationem, nemini unquam Chirurgorum auctores suasoresque facile fuerimus, ut sine omni discrimine, omnes generatim cancos, præsertim autem inveteratos, & ex diuturniore mora, altius partibus infixos ac latius jam circumductos, justo properantius, cruenta amputatione, debeat; nisi ex saluberrimo Hildani, Foresti, Pechlini, Boerhaavii, Heisteri, van Swieten, & aliorum magnorum Virorum Consilio, prius perquam sollicitè & studiose exploraverit, qualem potissimum habitum faciemque reliquæ imprimis corporis glandulæ, v. g. colli, faucium, aurium, axillarum, inguinum, cum ceteris, induerint: quarum nempe omnium mira arctaque inter sese est societas ac conjunctio, ut scilicet ex anatomicis & pathologicis notissimum, quod & egregie, pro solito more, docent viri iterum cum cura & observantia, dicendi, Boerhaavius atque Swietenius, in tractat. de cancro item Severinus, Malpighius, Ruyschius, Hallerus, Whartonus, iique præsertim Scriptores, qui data opera, de partium corporis humani consensu, commentati fuerunt, veluti Bausnerus, Lygæus, & ut alios jam mittamus; B. noster parens, Jo. Mauritius Trillerus.

§. XXIII.

Quodsi enim earum nonnullæ, aut omnes jam in scirrhum quemdani intractabilem pertinaciter induruerint, aut alio modo, suspectæ, aut a statu suo naturali degeneres deprehensæ fuerint; tunc propter justum mali proxime alibi, & pejore longe atque periculosiore loco resurrecturi, metum, omnis sane extirpatio non solum nihil prorsus emolumenti, sed etiam adeo plurimum insuper damni & exitii certissime illatura est: quoniam ulcers curatio tum gravior ipso ulcere esse plerumque solet, ut luculento inter alia, exemplo, ipse ostendit Hippocrates noster, Lib. Epidem. VII. pag. 875. Opp. de infelicissima femina quadam Abderitana: id quod fidissima rerum magistra, liquida nempe experientia, tot jam tristibus exemplis aliis, hætenus ex parte, ingenti copia, allatis, confirmavit, & per omne in posterum tempus, amplius haud dubie est

confirmaturâ. Quapropter omnino *prudens est hominis, eum, qui servari non potest, non attingere, nec subire speciem ejus, ut occisi, quem fors ipsius interemit, ut sapientissime præcepit Cornelius nos-ter Celsus, Lib. V. cap. 26.*

§. X X I V.

Ut enim arbores quædam recisæ pullulant; ita unius inveterati carcinomatis intempestiva Extirpatio auget plerumque cancerorum novorum aliis in locis, fœda foetura, regerminantium numerum, tollendo. Quare omnibus tam anceps, ambiguum ac erudele remedium in posterum forsantentaturis acclamandum potius illud Pacuvianum, apud Ciceronem, Lib. II. Quæst. Tusculanarum :

*Operite, abscedite, jamjam dimittite :
Nam attræctatu & quassu, sevirum amplificatis dolorem.*

Semper enim in his desperatis & conclamatis malis, tutior est quies & abstinentia, at perniciosior contra temeritas ac festinatio : Inde hic *cauta potius consilia cum ratione, sequenda, quam prospera interdum, ex mero casu fortuito, ut sapienter quondam, monuit Tacitus, Lib. II. Historiar. Cap. 25. Rectissime enim in hunc ipsum sensum, Titus Livius, Lib. XXII. cap. 38. Temeritas, præterquam, quod stulta sit, etiam infelix, & Festinatio improvida est & caeca. Οὐ προμηδῆς μὲν γὰρ τάχος βλαβερόν, βραδύτης δὲ μετ' ἐνελπίσιαις, ὠφέλιμον, quod pariter prudentissime effatus est Philo ille Judæus, Lib. de Plantat. Noë, pag. 184.*

§ .X X V.

Sed tempus ipsum tandem monet, ut longiore hactenus excursione veluti nonnihil fessi fractique, jam finiamus, & quidem pio & ardenti cum voto, ut nempe supremus Deus pro sua immensa gratia ac misericordia, omnibus iis ipse mederi velit, qui ab omni humana arte opeque deserti & defecti, sine ulla fere mali vincendi spe, ineluctabili isto exitio, per vitam miserrimam, consistantur. Quale singulare & memoria perquam dignum præsentissimi divini auxilii exemplum luculenter enarravit S. Augustinus, Lib. XXII. de civitate dei, Cap. 8. pag. 1047. Tom. II. quo ipso huic exercitationi nostræ academicæ summam veluti coronidem imponere, ut spes est, juvabit : *In Carthagine, Innocentiâ, femina religiosissima, de primariis ipsius civitatis, in mamilla cancerum habebat : rem, sicut medici dicunt, nullis medicamentis sanabilem. Aut ergo præscindi solet, & a corpore separari membrum, ubi nascitur ; aut, ut aliquanto diutius*

diutius vivat: Nam, ut inde mortem, quatumlibet tardius affuturam, confidamus, secundum Hippocratis, ut fertur, sententiam, omnis est omittenda curatio. Hoc illa a perito medico. Et sue domui familiarissimo, acceperat, Et ad solum Deum se, orando, converterat. Admonetur in somnis, appropinquante Pascha, ut in parte feminarum, observanti ad baptisterium quaecumque illi baptizata primitus occurrisset, eundem locum signo Christi signaret: Fecit, Et confestim sanitas sequuta est. Hactenus venerabilis ille Præful Hipponensis. Ad cuius singularem hunc locum, qui tamen non ex omni quidem parte, sanus atque integer videtur, legi utique dignus doctissimus commentarius præstantissimi Jo. Ludovici Vivis, pag. 1058. Verum nunc manum tandem de Tabula!

F I N I S.

A. G.

G. A. LANGGUTH P. P. O.

P R O G R A M M A

DE POTISSIMIS CANCRI MAMMARUM
CAUSIS PRUDENTER OCCUPANDIS.

Witembergæ 28 Octobris anno 1752.

EX omnibus morbis, quibus cum sexui feminino in primis confictandum est, cancro mammaram exulcerato nullus ipsi accidit, neque gravior in universon, neque cruciatu tetrior, aut horridior adspectu, aut longa denique, & ad omnia remedia, ad ignem ferrumque, rebellis, pertinacia crudelior. Ejusmodi enim sœvitia recte crudelissima habetur, quæ id efficit, non ut statim moriantur miseri, & ab intolerabili, nihilque sibi profutura, calamitate liberentur, sed ut putri tabo squalentes paulatim elanguent, seque lenta & difficili morte mori sentiant. Quare, quum tanto huic malo nullum adhuc inventum sit auxilium, neque anceps etiam remedium quid proficiat, eo sollicitius de eo cogitandum est, ut ejus, prima inter incipia detecti, impetus avertantur, tamque maligni & pestilentis ulceris causæ, nisi omnes, potissimæ tamen, tempestive occupentur.

Ex ipsa autem cancri natura, quibus causis ejus natales debeantur, optime intelligitur. Quam ob rem, quæ ad illam declarandam pertinent, brevissimis præmittenda sunt. Equidem duplicis generis vulgo cancer habetur; alterque incipiens occultusque, alter apertus, sive exulceratus, dicitur: negari tamen non potest, non, nisi hunc, qualemcumque cancri, aut formam, aut indolem, referre, quodque adeo consequitur, hoc nomine proprie appellandum esse. Sed, sicuti exulceratus cancer occultus, sic occultus scirrhi, quem Græci vocant, soteles est: unde efficitur, hujus quæ sit origo atque indoles, ante omnia docendum esse.

Est vero scirrhus, ita ab sua singulari duritia dictus, tumor, durus, renitens, pisi sæpe aut fabæ magnitudinem non excedens, omnis doloris expers, glandulosas partes in primis occupans, a materia crassa & immobili, glandulæ folliculum ductusve distendente, oriundus, nulla graviore noxa, nisi æterno cancroso ulceris metu, ad ultimam non raro senectutem perdurans. Contra ea incipiens & occultus cancer is est, ubi ab hoc tumore irritato inflammatoque, ejusque materia emollita, acri, & in putredinem ruente, dolor tumori exquisitus, cum incremento, accedit, & benignus paulatim in malignum convertitur; donec, ubi tandem humor
vitio

